

Beata Szczepańska

Katedra Historii Wychowania i Pedagogiki
Wydział Nauk o Wychowaniu
Uniwersytet Łódzki
e-mail: beaszcz@wp.pl

Mirosława Walczak

Miejskie Przedszkole nr 74 w Łodzi

Rozwijanie kultury czytelniczej w łódzkich przedszkolach

DOI: <http://dx.doi.org/10.18778/0860-7435.28.04>

Abstrakt: W artykule podjęta została próba oceny stanu kultury czytelniczej w łódzkich przedszkolach i możliwości jej rozwijania, poprzez omówienie następujących jej aspektów/składowych: charakterystykę kontaktów przedszkolaków z książką oraz stosowane metody i formy rozbudzania zainteresowań czytelniczych w miejskich placówkach przedszkolnych, działalność przedszkoli w zakresie przygotowania do nauki czytania oraz naukę czytania prowadzoną w placówkach przedszkolnych w ramach programowych zajęć, ocenę zawartości księgozbiorów przedszkolnych i stosowane kryteria doboru literatury dziecięcej oraz wyposażenia sal przedszkolnych/kącików w książki sprzyjające rozwijaniu czytelnictwa wśród dzieci 3–6-letnich. Ponadto podjęto próbę zbadania postaw nauczycieli sprzyjających rozbudzaniu dziecięcych zainteresowań książką oraz wskazania kierunków współpracy placówek przedszkolnych wspierających promowanie czytelnictwa ze środowiskiem społeczno-kulturowym oraz domem rodzinnym dziecka. W badaniach wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego i metodę badania w działaniu. Teren badań objął wybrane łódzkie miejskie placówki przedszkolne, reprezentujące poszczególne dzielnice administracyjne Łodzi.

Słowa kluczowe: kultura czytelnicza dzieci, przedszkola w Łodzi, kolekcje książek w przedszkolach

Pojęcie *kultury czytelniczej* jako niezwykle skomplikowane i formujące się w polskiej literaturze przedmiotu co najmniej od lat 50-tych ubiegłego wieku próbowano zdefiniować kilkakrotnie. Ewolucja tego pojęcia została przedstawiona syntetycznie przez Mariolę Antczak i Aleksandrę Rybkę (2013, s. 41, 42). Autorki zwróciły uwagę na opisowy charakter definicji pojęcia *kultury czytelniczej* oraz zestawily najczęściej pojawiające się w ich ramach składowe. Tymi powtarzającymi się elementami były: umiejętność czytania, różnorodność wykorzystanie lektury, zainteresowanie czytaniem, zamięłowania czytelnicze, zasady higienicznego korzystania z książki, systematyczność kontaktu z książką, chęć posiadania własnego zbioru książek i gromadzenie go. Z kolei Małgorzata Centner-Guz (2017, s. 109) mocno podkreślała, iż autorzy podejmujący próby zdefiniowania tego terminu dostrzegali dość powszechną – z uwagi na jego złożoność – dążność do unikania określenia rozumienia jego znaczenia. Synonimicznie traktować można odnalezione przez tę badaczkę określenia takie jak: *kultura czytania, wyrobienie czytelnicze, dojrzałość czytelnicza, przygotowanie czytelnicze*. W obu przywołanych próbach uporządkowania problematyki czytelnictwa za najistotniejszą i najpełniejszą uznano definicję stworzoną przez Jadwigę Andrzejewską. Zaproponowane przez tę autorkę rozumienie *kultury czytelniczej* było następujące:

Kultura czytelnicza w znaczeniu składnika osobowości jednostki pojmowana jest jako system postaw czytelniczych (zamięłowań, postaw, motywacji, zainteresowań) i wynikających z nich zachowań się (aktywności czytelniczej, wyborów i preferencji) oraz kompetencji czytelniczych, umożliwiających czytelnikowi wykorzystanie przekazów piśmienniczych dla rozwoju osobowości, samorealizacji i twórczego funkcjonowania w społeczeństwie (1980, s. 19).

Ujęcie zarówno pedagogiczne, jak i socjologiczne *kultury czytelniczej*, które w oparciu o dokonaną analizę literatury przedmiotu zaproponowała M. Center-Guz doprowadziło do określenia trzech komponentów ją stanowiących:

- postawy traktowanej jako stan gotowości do czytania oraz stosunek do książek jako dóbr kultury;
- kompetencji czytelniczych;
- satysfakcji, rozumianej jako poczucie zadowolenia i zaspokojenia różnych potrzeb czytających (2017, s. 112).

Wziąwszy pod uwagę specyfikę oddziaływania przedszkolnego w długotrwałym procesie edukacji czytelniczej, powyższe rozumienie kultury czytelniczej zdecydowano się przyjąć na potrzeby niniejszego opracowania.

Edukacja przedszkolna, a więc dotycząca obecnie w Polsce dziecka w wieku od trzeciego do siódmego roku życia, stanowi kolejny etap jego rozwoju kontaktów z literaturą. Inicjowanie kontaktów dziecka ze słowem następuje jednak we wciąż niedocenianym okresie najwcześniejszego dzieciństwa. Inicjacje literackie dzieci w wieku od 0 do 3 lat, a więc pierwsze oddziaływania, mają najczęściej miejsce w najbliższym mu środowisku, w domu rodzinnym dziecka. W szerokim rozumieniu domowe czytanie w ujęciu Alicji Ungeheuer-Gołąb to:

Zespół oddziaływań zapoznających dziecko z różnymi formami wypowiedzi literackiej przez pośrednika, odbywający się w domowym zaciszu poprzez opowieści ustne i opowieści czytane. Domowe czytanie to nie tylko przekazywanie treści utworu w formie ustnej. Przebiega od wspólnego oglądania ilustracji poprzez wykonywanie utworu przez dziecko, czyli wykorzystywanie jego treści w swoistej dziecięcej ekspresji, po rozpoznanie, a więc znalezienie ważnych dla niego sensów (2011, s. 31, 32).

Traktując najbliższe środowisko życia małego dziecka jako pośrednika w spotkaniu dziecka z utworem literackim A. Ungeheuer-Gołąb dostarcza wskazówek i „dobrych rad na każdy (k)rok czytania”.

Współcześnie jednak warunki życia rodzin powodują, że mniej czasu spędzają rodzice z dziećmi, a rzeczywistość dostarcza najmłodszym wielu bodźców związanych z wykorzystaniem przez dorosłych mediów elektronicznych. Zastępowanie przez środki medialne bezpośredniego kontaktu z opiekunem, jak i specyfika tych nowoczesnych mediów, a zwłaszcza zbyt szybko zmieniający się, drgający obraz mogą niekorzystnie wpływać na rozwój emocjonalno-wolicjonalny, moralny oraz intelektualny dziecka. Zarówno w sferze edukacji czytelniczej, jak i medialnej dziecko potrzebuje aktywnego udziału dorosłego, selekcyjnego treści i komentującego je. Szczególnie ważne – w świetle ustaleń psychologów rozwojowych – staje się to w okresie przedszkolnym. Decydują o tym trzy elementy, które francuski psycholog i pedagog – Maurice Debesse – określił następująco:

...dziecko przechodzi wtedy okres uczuciowego pobudzenia osobowości; w tym samym czasie zdobywa pierwszą wizję świata charakteryzującą się synkretyzmem; wreszcie odnajduje swój własny sposób naturalnej ekspresji w aktywności, złożonej i dobrze ustrukturyzowanej, jaką jest zabawa (1983, s. 55).

Tym bardziej ważne staje się więc by proces kształtowania kultury czytelniczej przebiegał – jak pisze Alicja Baluch „...pod mądrą opieką dorosłych pośredników lektury, świadomych stopnia rozwoju psychicznego dziecka, zmiennych sytuacji kulturowych i socjologicznych, jak również konwencji i poetyki dzieł literackich” (1994, s. 7).

Rozpatrując więc nabywanie przez dziecko doświadczenia w obcowaniu z książką w perspektywie edukacji kulturalnej w środowisku przedszkolnym jako kontynuację oddziaływań środowiska rodzinnego, dającą możliwość ich wzbogacenia i rozszerzenia, podjęto próbę oceny stanu przestrzeni edukacyjnej, jaką stanowi przedszkole dla rozwijania kultury czytelniczej.

Stan badań nad kulturą czytelniczą najmłodszych czytelników

W Polsce tradycje badań dotyczących kultury czytelniczej dzieci i młodzieży sięgają jeszcze czasów przedwojennych i wiążą się z osobą twórczyni pedagogiki społecznej – Heleny Radlińskiej oraz zajmującego się pedagogiką kultury – Stefana Szumana.

Po II wojnie światowej studia poświęcone kontaktom dziecka z książką, zainteresowaniom czytelniczym dzieci i młodzieży podejmowali między innymi: Irena Słońska (1957), Anna Przeclawska (1966), Włodzimierz Goriszowski (1968).

O ile na ogół większość badań nad czytelnictwem odnosiła się do odbiorców potrafiących samodzielnie czytać, to w latach siedemdziesiątych minionego wieku intensywniej zajęła się obszarem inicjacji literackich Joanna Papuzińska (1975), kontynuując ten obszar rozważań w kolejnych swoich pracach wydanych jako publikacje odrębne (1981, 1992) lub wchodzących w skład szerszych rozważań na temat kultury literackiej w przedszkolu (1982). Problematykę kultury literackiej dzieci i młodzieży w nowym tysiącleciu podjęła też J. Papuzińska wspólnie z Grzegorzem Leszczyńskim (2002).

W końcu lat osiemdziesiątych pojawiały się opracowania na temat badań dotyczących edukacji czytelniczej w przedszkolu (Krawczyk, 1989, pod. za: Centner-Guz, 2017) i zainteresowań czytelniczych przedszkolaków (Wiśniowska, 1988, pod. za: Kielar-Turska & Przetacznik-Gierowska, 1992).

Lata dziewięćdziesiąte przyniosły publikacje pary autorek i redaktorek – Marii Kielar-Turskiej i Marii Przetacznik-Gierowskiej, które zajmowały się zwłaszcza dzieckiem jako odbiorcą literatury od strony psychologicznej (1992).

W ostatnich latach wobec nowych wyzwań i zagrożeń w promocji czytelnictwa pojawiły się studia Grzegorza Leszczyńskiego, poza wspomnianą już pozycją dotyczącą kultury literackiej dzieci i młodzieży, także samodzielne (2003, 2012), jak i tworzone we współpracy z innymi autorami i redaktorami (2008, 2013). W tym czasie można odnotować wzrastające zainteresowanie edukacją czytelniczą wśród najmłodszych (Jakubowicz-Bryx, 2011; Konop-

nicka, 2013; Antczak & Walczak-Niewiadomska, 2015), preferencjami czytelniczymi (Krasoń, 2015) oraz zainteresowaniami (Centner-Guz, 2017) i upodobaniami dzieci w wieku przedczytelniczym (Mazepa-Domagala, 2011).

Uzasadnienie wyboru tematu i cele podjętych badań

Wiek przedszkolny, stanowi jeszcze okres przedczytelniczy. Dziecko w tym czasie wciąż potrzebuje pośredników w dążeniu do samodzielnego czytelnictwa. Współcześnie najważniejszym celem edukacji przedszkolnej jest wspomaganie i ukierunkowanie rozwoju dziecka w zgodzie z jego potencjałem i możliwościami rozwojowymi. W obowiązującej *Podstawie programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego* (2017) nakreślono następująco główne cele edukacji przedszkolnej:

Celem wychowania przedszkolnego jest wsparcie całościowego rozwoju dziecka. Wsparcie to realizowane jest przez proces opieki, wychowania i nauczania – uczenia się, co umożliwia dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenia doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra, piękna. W efekcie tego wsparcia dziecko osiąga dojrzałość do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji” (Załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 14 lutego 2017 r., poz. 356).

W większości spośród siedemnastu zadań przedszkola opisanych w *Podstawie...* można znaleźć przestrzeń dla edukacji kulturalnej, a w jej ramach także edukacji czytelniczej.

Długofalowość procesu alfabetyzacji, sprawia, że okres przedszkolny jest w życiu dziecka z jednej strony kontynuacją i kolejnym etapem w tym procesie, a z drugiej strony edukacja przedszkolna – jego bardzo ważną, społecznie uwarunkowaną podstawą. Wciąż niepokojąco niski poziom czytelnictwa w Polsce, dezintegracja w obszarze relacji międzyludzkich, mediatyzacja życia (także rodzinnego), zmiany w systemie edukacji oraz w standardach kształcenia nauczycieli oraz wymaganiach im stawianych tworzą rzeczywistość, w której ta edukacja przebiega. Dopelniają ten obraz również – będące swojego rodzaju odpowiedziami na wyzwania współczesności – akcje, inicjatywy, wydarzenia, które mają tym niekorzystnym uwarunkowaniom przeciwdziałać, a wszystko to rozgrywa się na tle złożonej sytuacji wydawniczej na rynku literatury dziecięcej. Stąd też sformułowano główny cel badań, określając go jako próbę przedstawienia i oceny stanu rozwijania zainteresowań czytelniczych oraz przygotowania czytelniczego w instytucjach edukacyjnych (przedszkolach) w środowisku wielkomiejskim. Uszczegółowienie tak ustalonego celu badań doprowadziło do określenia następujących zamierzeń badawczych:

1. Opis i waloryzacja organizacji przestrzeni czytelniczej w łódzkich placówkach edukacji małego dziecka z uwzględnieniem aranżacji wnętrz i wydzielonych w nich sfer, sprzyjających sięganiu po książkę przez przedszkolaki (tylko w odniesieniu do odwiedzonych osobiście przez badaczki pięciu placówek), liczebności i zawartości księgozbiorów oraz zmian ekspozycji.
2. Identyfikacja aktywności podejmowanych przez nauczycieli przedszkoli w zakresie promowania czytelnictwa; scharakteryzowanie partnerów-sprzymierzeńców tych działań; wskazanie ograniczeń i możliwości ich przewycięzania.
3. Odnalezienie przykładów „obietujących” praktyk edukacyjnych w badanym środowisku oraz próba określenia szans na ich propagowanie.
4. Określenie możliwości optymalizacji w zakresie promowania czytelnictwa wśród dzieci w wieku przedszkolnymi ich rodziców oraz ewentualnego rozszerzenia-pogłębienia badań, a także aplikacji ich wyników do praktyki edukacyjnej.

Metodologia badań własnych

Z uwagi na złożoność i specyfikę przedmiotu badań postanowiono przeprowadzić badania łączące orientację ilościową z orientacją jakościową. Posłużono się więc metodą sondażu diagnostycznego, wykorzystując techniki wywiadu, ankiety, analizy dokumentów i obserwacji. Zastosowano również wywiady etnograficzne. Wykorzystano także metodę *action-research*.

Na potrzeby badań skonstruowano kwestionariusze ankiet i wywiadów. Były one skierowane do dyrektorów przedszkoli (załącznik 1.) lub adresowane do kadry pedagogicznej przedszkoli (załącznik 2.). Rozesłano je drogą mailową – za pośrednictwem metodyków z Łódzkiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego (dalej: ŁCDNiKP) – do placówek przedszkolnych, usytuowanych we wszystkich pięciu dzielnicach miasta (Polesie, Śródmieście, Górna, Widzew, Bałuty).

Z wybranymi – na podstawie analizy nadesłanych ankiet oraz wskazań metodyków z ŁCDNiKP – dyrektorami i nauczycielami przedszkoli przeprowadzono także wywiady pogłębione, połączone z obserwacją. Dotyczyło to pięciu placówek przedszkolnych.

Kolejny etap badań stanowiły wywiady etnograficzne z bibliotekarzami, wskazanymi przez nauczycieli lub dyrektorów tych placówek, w których prowadzone były bezpośrednie wywiady lub obserwacje (2 bibliotekarzy).

W toku badań przeanalizowano dokumentację wybranych placówek przedszkolnych (harmonogramy, plany i programy pracy, sprawozdania i ana-

lize ich realizacji w przedszkolach), łącząc ten etap badań z obserwacjami zarówno zajęć, jak i korzystania z kąciaków czytelniczych poza zajęciami. Przykładowe dokumenty podlegające analizie zawierają załączniki 3. i 4.

Na zakończenie badań skonfrontowano wstępne wyniki badań z opinią metodyków w czasie dyskusji panelowej w ŁCDNiKP.

Badania prowadzone były na terenie Łodzi w okresie od maja do września 2018 r. Wzięło w nich udział 52 nauczycieli i 8 dyrektorów z 12 łódzkich placówek przedszkolnych. Wśród placówek, w których przeprowadzono badania było 11 przedszkoli miejskich i jedno niepubliczne (Przedszkole Uniwersytetu Łódzkiego).

Analiza i interpretacja wyników badań

Zajmując się organizacją przestrzeni czytelniczej w badanych, hospitowanych placówkach zwrócono przede wszystkim uwagę na eksponowanie literatury dostępnej dla dzieci. Podlegały analizie zarówno miejsca – kąciaki czytelnicze i biblioteczki grup – w aspekcie aranżacji, jak i liczba prezentowanych woluminów, a także troska o jakość ekspozycji, wyrażająca się w odpowiednio częstej wymianie książek, we właściwym ich doborze. Podjęto też próbę ustalenia dróg i sposobów nabywania prezentowanych w kąciakach czytelniczych i bibliotekach pozycji.

We wszystkich przedszkolach, których odwiedziono (mała liczba – 5 placówek upoważnia tylko do ostrożnego optymizmu) były wydzielone kąciaki biblioteczne, choć ich aranżacja, usytuowanie i walory zależały od ogólnej organizacji przestrzeni w placówkach. W większości placówek bardzo ograniczona ilość miejsca (limitowana ostatnio tworzeniem dodatkowych grup) nie pozwalała na zastosowanie założeń, o których wypowiedziała się jedna z nauczycielek:

Miało to być miejsce wyjątkowe, kameralne, komfortowe, magiczne... Miejsce, które nie tylko umożliwiałoby samodzielną aktywność czytelniczą dzieci, ale wręcz zachęcające do obcowania z książką. To przestrzeń, zapewniająca intymność lub towarzystwo w zależności od potrzeb dziecka. Obszar estetyczny, przyciągający wzrok, gdzie systematycznie wymieniana jest literatura – adekwatnie do pory roku, omawianej na zajęciach tematyki, potrzeb i zainteresowań dziecięcych.

Tylko w jednej placówce (MP nr 74) znaleziono rozwiązania, które można uznać w pełni za modelowe i satysfakcjonujące zarówno małych czytelników, ich rodziców, nauczycieli i metodyków. Sięgając do wybranej analizy

realizacji zadań grupy I. w semestrze II r. sz. 2017/18 możemy odnaleźć taki opis ich funkcjonowania:

...kącik biblioteczny okazał się jednym z ulubionych miejsc przygotowanego otoczenia, miejscem gdzie nasze przedszkolaki chętnie spędzają czas, odkrywają ciekawe dla nich historie, szukają informacji. Dzieci przy pomocy nauczyciela i rodziców decydowały o ekspozycji literatury dziecięcej wybierając ją z zasobów grupowych oraz zaprzyjaźnionej biblioteki. Kontynuowaliśmy zwyczaj doposażenia, wzbogacania zasobów naszej grupowej biblioteczki poprzez „Skrzynkę Ciekawych Książek”, przynoszonych z domu z prywatnych własnych biblioteczek, którymi dzieci nauczyły się podzielić się z innymi. Wszystkie dzieci nawet te najmłodsze potrafią ostrożnie i z szacunkiem obchodzić się z książkami. Systematycznie i chętnie pełniły dyżury, segregowały książki tematycznie. Przedszkolaki rozwinęły umiejętności w zakresie samodzielnej eksploracji dostępnych i zmieniających się systematycznie ekspozycji literatury dziecięcej oraz stworzonej okazjonalnie skrzynki czasopism dla dzieci.

W odniesieniu do biblioteczek przedszkolnych ustalono, iż liczebność księgozbiorów przeznaczonych dla dzieci wahała się znacznie – od stu pozycji do ponad 1500. Można łączyć tak zróżnicowaną liczbę woluminów poszczególnych placówkach z długością okresu ich funkcjonowania. Przedszkola gromadzące księgozbiory dziecięce od wielu lat posiadały liczniejsze zbiory niż te, które działały krócej. Podobnie zróżnicowana była liczba woluminów w przedszkolnych bibliotekach, zawierających pozycje dla nauczycieli, które zawierały od 60 do 520 pozycji. Ponieważ nie we wszystkich placówkach ewidencjonowano księgozbiory – dość trudno ocenić ich zawartość. Z pozyskanych w badaniach informacji wynika, że zarówno zawartość jak i liczebność księgozbiorów jest bardzo zróżnicowana.

Zdecydowanie największą ilością książek dla dzieci (1502) oraz dla nauczycieli (502) może pochwalić się PM nr 125 zlokalizowanym w Śródmieściu oraz odpowiednio 800 i 100 PM nr 40 na Górnej, 600 i 400 PM 164 na Widzewie. Najmniejszym księgozbiorem wśród objętych naszymi badaniami placówek, dysponuje Niepubliczne Przedszkole UŁ, to 100 książek przeznaczonych do edukacji czytelniczej dla dzieci i 60 książek metodycznych do dyspozycji nauczycieli. Taki stan rzeczy podyktowany jest zapewne, najkrótszym okresem działania placówki spośród wszystkich badanych przedszkoli.

Tab. 1. Liczebność księgozbiorów w badanych łódzkich placówkach przedszkolnych

Lp.	Przedszkole	Dzielnica	Liczba ankiet od:		Księgozbiór dla dzieci	Księgozbiór dla nauczycieli
			nauczycieli	dyrektorów		
1.	PM nr 40	Górna	11	1	800	100
2.	PM nr 117	Górna	2	0	brak danych	brak danych
	Razem – 2	Górna	13	1		
3.	PM nr 148	Bałuty	9	0	brak danych	brak danych
4.	PM nr 73	Bałuty	1	0	brak danych	brak danych
	Razem – 2	Bałuty	10	0		
5.	PM nr 107	Widzew	5	1	150	170
6.	PM nr 164	Widzew	1	1	600	400
	Razem – 2	Widzew	6	2		
7.	PM nr 74	Polesie	5	1	380	50
8.	PM nr 214	Polesie	0	1	200	70
9.	PM nr 112	Polesie	1	0	brak danych	brak danych
	Razem – 3	Polesie	6	2		
10.	PM nr 125	Śródmieście	1	1	1502	520
11.	PM nr 207	Śródmieście	10	1	408	466
12.	Niepubliczne Przedszkole UŁ	Śródmieście	6	1	100	60
	Razem – 3	Śródmieście	17	3		
	OGÓŁEM:					
	12 przedszkoli	5 dzielnic	52	8	4140*	1836*

* Dane z 8 przedszkoli w zakresie księgozbioru 4140 pozycji dla dzieci oraz 1836 pozycji dla nauczycieli.

Źródło opracowanie własne

Dane ilościowe zaprezentowane w tabeli 1., dotyczące księgozbiorów poszczególnych placówek przekazali w ankietach zarządzający nimi dyrektorzy oraz nauczyciele (jeśli nie brał udziału w badaniu dyrektor). Mamy świadomość, że nie są to wyniki w pełni odzwierciedlające potencjał i stan rzeczywistości wszystkich bibliotek przedszkolnych w poszczególnych dzielnicach miasta z uwagi na niewielką ilość (8) informacji zwrotnych zawartych w dużo większej liczbie ankiet rozesłanych do przedszkoli aniżeli z nich powracających. Z 12 przedszkoli, które odpowiedziały na nasze zapytania zawarte w (ok. 100) ankietach, odpowiedziało 8 dyrektorów i 52 nauczycieli.

Znacznie więcej informacji uzyskano podczas badań dotyczących zawartości księgozbiorów przedszkolnych dedykowanych dziecku. 52 nauczycieli, którzy uczestniczyli w badaniach podało, że w zasobach ich oddziałów, znajdujących się w 8 przedszkolach znajduje się łącznie 4140 książek dla dzieci. Można przyjąć, że w każdym przedszkolnych ok. 517 pozycji literatury to książki przeznaczone dla dzieci. W przeliczeniu na jedną grupę przedszkolną składającą się z 25 wychowanków stanowi to ok. 130 książek.

O ile sytuacja w zakresie zaopatrzenia przedszkoli w książki – mimo braku funduszy na ten cel w budżetach miejskich placówek – przedstawiała się nie najgorzej – choćby dzięki korzystaniu ze środków gromadzonych przez Rady Rodziców specjalnie na zakup książek, to za właściwie niewykorzystywane w pracy badanych przedszkoli można uznać czasopisma dla dzieci. Podobne zjawisko odnotowano w odniesieniu do czasopism pedagogicznych przeznaczonych dla tej grupy nauczycieli. W jednym z przedszkoli bałuckich, które stanowiło centrum dystrybucji czasopisma „Głos Nauczycielski” stwierdzono brak zainteresowania nawet odbieraniem tego periodyku przez pracowników pobliskich placówek. W świetle wypowiedzi badanych dyrektorów okazało się, że główną przyczyną niepojawiania się czasopism dziecięcych w przedszkolach są z jednej strony ograniczenia budżetowe, a z drugiej – oceniana jako niska ich wartość edukacyjna, przy stwierdzonej nadmiernej komercjalizacji ich wydawców i dystrybutorów, która wyraża się w koncentracji na promocyjnych dodatkach zamiast na jakości treści czy szaty graficznej tych periodyków. Wydaje się, że pewna część nauczycieli korzysta z czasopism w wersji elektronicznej, choć nie ujawniają tego faktu dane z ankiet, a raczej wypowiedzi dyrektorów. Dostrzeżono też, iż w nielicznych, starszych placówkach wykorzystywane są dawno temu zgromadzone roczniki czasopism dziecięcych. Warto też odnotować, że tylko w jednym spośród badanych przedszkoli nie było przeszkód w postaci ograniczeń finansowych w gromadzeniu i doborze księgozbioru zarówno do biblioteczek dziecięcych w poszczególnych grupach, jak i biblioteki nauczycielskiej. Sytuacja taka dotyczyła niepublicznego przedszkola (UŁ).

Przeprowadzone badania pozwoliły również określić motywy, jakimi kierują się nauczyciele dobierając literaturę do pracy z dziećmi. Okazało się, iż najczęstsze spośród nich to: tematyka (wskazywało ten motyw 94,5% badanych), treść i szata graficzna (87,6%), wartości edukacyjne (81%). Najbardziej badane osoby wykorzystywały rekomendacje Sekcji Polskiej Międzynarodowej Izby Książek dla Dzieci (IBBY) – 3,6%, na tym samym poziomie – recenzje kwartalnika o książkach dla dzieci i młodzieży – „Ryms” i czasopisma o książce dla dzieci „Guliwer” (3,6%). Nieco bardziej znacząca w doborze książek była renoma wydawnictwa (6,3%). Warto też dodać, że rekomendacje blogerów (powoływało się na nie 31% badanych) były bardziej znaczące niż renoma autora (u 13,91% badanych).

Podjęto próbę określenia najczęściej wykorzystywanych w pracy z dziećmi przedszkolnymi pozycji literackich. Okazało się jednak, że bogactwo tytułów i wielka liczba autorów nie pozwalają (przynajmniej w trakcie przeprowadzonych badań) na stworzenie listy najbardziej lubianych przez dzieci ani najchętniej stosowanych przez nauczycieli książek. Rozproszenie zebranych

opinii było zbyt wielkie. Dostrzeżono ogromne zróżnicowanie stosowanej w pracy pedagogicznej pozycji z literatury polskiej i obcej – od *Świnki Peppy*, bajek Walta Disneya – poprzez baśnie Andersena, braci Grimm, *Alicję w krainie czarów* – odtwórczości Juliana Tuwima, Danuty Wawilow, Grzegorza Kasdepke, Iwony Chmielewskiej. Można uznać, że popularność poezji związanego z Łodzią Tuwima łączy się z obchodzonym niedawno Rokiem Tuwima.

Co do częstotliwości czytania dzieciom w łódzkich placówkach stwierdzono, iż dominuje czytanie codzienne. Jednak warto zauważyć, że w 6 placówkach, a więc w połowie badanych przedszkoli – część nauczycielek czyta dzieciom nawet kilka razy dziennie (!) Interesujące jest również i to, że w każdej z badanych placówek czytają przedszkolakom nie tylko dorośli (nauczyciele, rodzice, dziadkowie, sportowcy, kanclerz UŁ itd.), ale także niekiedy dzieci i młodzież (rodzeństwo przedszkolaków, absolwenci, studenci).

W kwestii aktywności i form organizacyjnych, które mają na celu rozwijanie kompetencji czytelniczych ujawniono, że z zaproponowanych do wyboru 20 kategorii najczęściej stosowane są: słuchanie tekstów literatury dziecięcej czytanych przez nauczyciela, słuchanie bajek, baśni i historii opowiadanych przez nauczyciela, wykorzystywanie tekstów literackich podczas zajęć edukacyjnych, słuchanie tekstów czytanych przez gości, odwiedzanie współpracujących/pobliskich bibliotek przeznaczonych dla dzieci i młodzieży. Warto w tym miejscu dodać, iż część placówek (najczęściej śródmiejskich) ma także kontakty z bibliotekami innego typu (dla dorosłych, Biblioteką Uniwersytetu Łódzkiego, Biblioteką Politechniki Łódzkiej). Wydaje się jednak, że repertuar aktywności mających przyczynić się do rozwijania kompetencji czytelniczych jest w łódzkich placówkach dość ubogi. Rzadko wykorzystywane są bowiem: organizowanie wystaw książek, udział w imprezach rozwijających kulturę czytelniczną, a bardzo rzadko wykorzystywane lub w ogóle niestosowane są takie formy jak: udział w spotkaniach z twórcami książek; zachęcanie do współdecydowania i włączania dzieci w proces zamawiania książek do kącika bibliotecznego.

Próbowano określić również dla jakich form aktywności najczęściej książki stanowią źródło inspiracji. Okazało się, że dotyczy to przede wszystkim aktywności plastycznych, teatralnych i językowych.

Kolejny obszar badań koncentrował się wokół imprez, akcji i konkursów promujących czytelnictwo wśród przedszkolaków, w jakich placówki brały udział w ciągu minionych pięciu lat. Stwierdzono, że w akcji „Cała Polska Czyta Dzieciom” oraz „Mały Miś w Świecie Wielkiej Literatury” brały udział 4 placówki, zaś w spektaklach teatralnych – 5 placówek.

Głośne czytanie z udziałem gości, zwłaszcza rodzin miało miejsce w 6 przedszkolach. Jeszcze częściej występowały spotkania z bibliotekarzami

(w siedmiu placówkach). Zdecydowanie największą popularnością cieszył się jednak udział w konkursach plastycznych i recytatorskich związanych z literaturą – brało w nich udział 8 placówek. Warto w tym miejscu dodać, że udana współpraca przedszkoli z bibliotekarzami wynika z gotowości i zainteresowania nią obu stron. W czasie przeprowadzania badań zwracały uwagę pasjonatki-bibliotekarki, które zaangażowane były mocno w działania na rzecz środowiska lokalnego, przekształcające swoje biblioteki w odpowiadające potrzebom i zainteresowaniom czytelników – centra kultury, poszukujące i zachęcające do współdziałania nie tylko okoliczne placówki oświatowo-wychowawcze, organizujące zajęcia biblioteczne zarówno na swoim terenie, jak i nawet w innych dzielnicach¹. Tej aktywności i zaangażowaniu części bibliotekarek odpowiadała podobna postawa niektórych nauczycielek przedszkoli, które starają się wzajemnie odnaleźć z podobną wrażliwością na potrzeby dzieci w sferze promowania czytelnictwa. Wyrazem tego są – wprawdzie wyjątkowe, ale odnotowane wizyty nauczycielek wraz z dziećmi w zaprzyjaźnionych bibliotekach w celu systematycznego wypożyczania książek, choć normą wydają się jednak tylko odwiedziny w celu uczestniczenia w zajęciach przygotowywanych w bibliotekach dla grup przedszkolnych. Łódzkie przedszkola współpracują także z bibliotekami szkolnymi, uczestnicząc w Świątce Bibliotek Szkolnych.

Udało się zidentyfikować nowatorskie w ocenie badanych metody i formy stosowane w pracy przedszkoli na rzecz rozwijania kultury czytelniczej. Były nimi: tworzenie książek (obrazki/fotografie/rysunki i tekst) przez dzieci i rodziców, tworzenie książek grupowych, tworzenie bibliotek grupowych z dziecięcymi zbiorów domowych, „wędrujące książki”, wizyty maskotki grupowej w rodzinie dziecka jako podstawa dokumentowania wspólnych przeżyć w formie książki (z elementami terapeutycznymi), zajęcia z elementami biblioterapii, ofiarowywanie dzieciom nagród w postaci atrakcyjnych książek, czytanie wrażeńowe – aktywizowanie przez zabawę literacką wg Małgorzaty Swędrowskiej², Kamishibai – sztuka teatru obrazkowego, wystawy czytelnicze „POLECAM dla dzieci”.

¹ Polecane i doceniane przez personel pedagogiczny przedszkoli bibliotekarki, spotkane w czasie prowadzonych badań to Małgorzata Skwarek-Gałęska i Iwona Kozłowska. Pierwsza z nich pracuje w „Bibliotece na Garnizonowej” (Złotno) i jest współautorką książki z zakresu edukacji regionalnej pt. „Łódzkie czary-mary”. Druga z Pań, związana z Biblioteką „Pod Babą Jagą” (Filia nr 33 Biblioteki Miejskiej w Łodzi), opublikowała niedawno artykuł w „Przeglądzie Edukacyjnym” 2018 nr 2, zatytułowany *Praca z czytelnikiem dziecięcym na rzecz środowiska lokalnego w Bibliotece „Pod Babą Jagą”*.

² Małgorzata Swędrowska – nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej i wychowania przedszkolnego, wykładowca na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, trener PSPiA KLANZA,

Szczególnie interesujące, acz jednostkowe³ wydaje się branie udziału w projektach promujących czytelnictwo, organizowanych przez podmioty zewnętrzne:

- Salon Ciekawej Książki – warsztaty edukacyjne w Białej Fabryce;
- Teatr Pinokio – udział w spektaklu „Świnki Trzy”;
- Muzeum Kinematografii – „Ale kino” – projekcja na dużym ekranie;
- Fundacja ABC XXI – współpraca w ramach „Programu Zdrowia Emocjonalnego” poprzez inicjowanie kontaktu dziecka z książkami do słuchania i oglądania oraz włączając rodziców do czytania dzieciom na terenie przedszkola.

Jeśli dołączymy do tego intensywne i atrakcyjne rozwijanie kultury czytelniczej we własnej placówce, poprzez choćby poniżej wymienione działania – poziom kreatywności niektórych spośród łódzkich nauczycielek przedszkoli należy ocenić niezwykle wysoko. Te formy aktywności zostały zawarte w raporcie z realizacji zadań grupy II, MP nr 74 w semestrze zimowym r. szk. 2017/2018:

Systematyczne modelowanie przygotowanego otoczenia zgodne z potrzebami i zainteresowaniami dzieci, a w szczególności zagospodarowanie przestrzeni biblioteczki grupowej jako integralnej części przygotowanego otoczenia do edukacji językowej.

Ogólnopolskie Urodziny Książkowego Misia połączone z nauką urodzinowych manier (ogólnoprzedszkolna impreza integracyjna).

„Wędrujący plecaczek” – akcja rozwijania czytelnictwa w rodzinie dziecka.

„Skrzynka ciekawych książek”(wewnętrznie w grupie) – wzbogacanie zasobów biblioteczki w atrakcyjne pozycje książkowe przynoszone z domu przez dzieci zgodnie z omawianą tematyką, porą roku, wydarzeniami.

Urodziny Astrid Lindgren, ogólnoprzedszkolna impreza integracyjna

Międzynarodowy Dzień Postaci z Bajek i urodziny Walta Disneya – ogólnoprzedszkolna impreza integracyjna.

„Światowy Dzień Życzliwości” – promowanie tej wartości jako składowej szacunku, solidarności, przyjaźni, bezinteresownego dobra, którym może obdarzać innych – zajęcia integracyjne z dziećmi i ich rodzinami.

twórca koncepcji czytania wraźniowego, animator warsztatów literackich i spotkań z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym i przedszkolnym (za: *Małgorzata Swędrowska...*)

³ Miejskie Przedszkole nr 74 w Łodzi.

Próba podsumowania – konkluzje?

W każdej z badanych kategorii dostrzeżono przeogromne zróżnicowanie nie tylko pomiędzy poszczególnymi placówkami, ale nawet w ich ramach. Indywidualność nauczyciela odgrywa tutaj rolę – wydaje się – najistotniejszą. Można na podstawie przeprowadzonych badań pokusić się o próbę wyróżnienia trzech typów nauczycieli przedszkoli w dziedzinie rozwijania kultury czytelniczej:

1. Zagubieni w skomercjalizowanej rzeczywistości edukacyjnej.
2. Podążający utartymi szlakami i realizujący akcje z góry sugerowane.
3. Poszukiwacze, odkrywcy, pionierzy.

Dość zaskakujące okazało się w czasie prowadzonych badań odnalezienie przykładów obustronnych przepływów inspiracji w obszarze promowania kultury czytelniczej ramach współpracy przedszkola ze środowiskiem rodzinnym dziecka. Niekiedy tą aktywniejszą stroną byli właśnie rodzice przedszkolaków⁴. Można byłoby więc w związku z tym wyróżnić trzy grupy rodziców:

1. Wyrafinowani znawcy literatury dziecięcej, zwracający uwagę na wartości literackie, edytorskie, artystyczne.
2. Uznający rolę książki w życiu dziecka, acz mało wybredni.
3. Wycofani, niechętni, obojętni.

Niewątpliwie okazało się, że najwspanialsze efekty osiągają nauczyciele typu 3., którzy potrafią rodziców nawet z grupy 3. uczynić aktywnie wspierającymi kulturę czytelniczą swych dzieci (i własną przy okazji). Możliwe jednak, że umiejętność współpracy nauczycieli typu 1. z rodzicami typu określonego jako 1. jest jeszcze trudniejsza.

Stwierdzono również spore zróżnicowanie w budowaniu współpracy z przedszkolami takich partnerów „strategicznych”, jakimi w sferze rozwijania kontaktów z literaturą i rozwijania zainteresowań czytelniczych są biblioteki. Imponującą rolę odgrywają bibliotekarze-pasjonaci. Ich zaangażowanie daje

⁴ Z raportu – *Analiza realizacji zadań w gr. II, MP nr 74 w Łodzi*: „Rodzice bardzo wsparli nasze działania w tworzeniu nowej jakości przestrzeni bibliotecznej. Każdego roku finansują książkowe zakupy do grupy. Rytualem urodzinowym jest także wręczenie dziecku książki, jako upominku. W tym roku poszli dalej i sfinansowali zakup mebli (półki, fotele), dekoracje (lampy, poduchy, dywan). Aktywnie uczestniczyli w zakupie i pracach renowacyjnych dzięki czemu nasza biblioteczka prezentuje się wspaniale i jest ulubionym miejscem spędzania czasu przez dzieci. Świadomość czytelnicza rodziców znajduje swoje odzwierciedlenie również w dostarczaniu materiałów i książek zgodnie z omawianą tematyką bieżącą lub akcjami podejmowanymi przedszkolu”.

bowiem możliwość wspierania nawet bardzo ambitnych i twórczych nauczycieli oraz „ośmielania” tych mniej aktywnych w promocji czytelnictwa.

Przedstawiony obraz stanu rozwijania kultury czytelniczej w łódzkich przedszkolach w dużej mierze wynika ze specyfiki wielkomiejskiego środowiska i przeważają w nim pozytywy, choć można dostrzec i tutaj nie w pełni wykorzystane szanse – obszary do wzmocnienia.

W opinii auterek niniejszego opracowania są nimi:

- współpraca z wydawnictwami;
- współpraca z autorami książek i ilustratorami;
- uczestnictwo w imprezach pozaprzedszkolnych;
- rozszerzenie współpracy z różnymi typami bibliotek (np. naukowymi);
- zaangażowanie wydawców prasy w przełamanie dramatycznej nieobecności wartościowych periodyków specjalistycznych w przestrzeni edukacyjnej przedszkola.

Warto zwrócić uwagę na niewykorzystany potencjał tkwiący w kadrze pedagogicznej łódzkich placówek. Autorka wskazywanych jak modelowe rozwiązań w zakresie promowania kultury czytelniczej i współautorka tego artykułu była współorganizatorką wraz z ŁCDNiKP warsztatów dla nauczycieli. Być może należałoby pomyśleć o organizowaniu takich uwrażliwiających nauczycielki na kwestie edukacji czytelniczej form doskonalenia na szerszą skalę? Wydaje się, iż mogłyby one stanowić forum wymiany doświadczeń. Wobec narzekań na słabą dostępność kontaktów z pisarzami – dziwi brak zainteresowania spotkaniami przedszkolaków z czynną zawodowo nauczycielką-pisarką, Dorotą Krawczyńską z MP nr 40. Ze swojej strony dyrektor Niepublicznego Przedszkola Uniwersytetu Łódzkiego, Dorota Radzikowska wyraziła zainteresowanie zintensyfikowaniem współpracy z placówkami miejskimi, w których absolwenci tej uczelni najczęściej znajdują zatrudnienie. Akurat dotyczące większości przedszkoli publicznych problemy z niedofinansowaniem zakupów książek i przypadkowością zbiorów w placówce uniwersyteckiej nie występują. Stąd też NPUŁ mogłoby podjąć się koordynowania kooperacji i wymiany doświadczeń w zakresie promocji czytelnictwa pomiędzy różnymi typami przedszkoli, włączając placówki prywatne i specjalne.

Reasumując, stwierdzono potrzebę prowadzenia dalszych pogłębionych i poszerzonych badań – zarówno w środowisku łódzkim, jak i ogólnopolskim, a być może – w dalszej perspektywie – także międzynarodowych badań porównawczych.

Zasadne wydaje się także rozszerzenie zainteresowania etapem edukacji przedszkolnej na ściśle powiązany z nim etap edukacji wczesnoszkolnej.

Ostatnia, acz nie najmniej znacząca kwestia to zintensyfikowanie współdziałania metodyków, naukowców (bibliologów, pedagogów przedszkolnych i wczesnoszkolnych, pedeutologów), nauczycieli przedszkoli i klas I–III oraz bibliotekarzy, co szczególnie pożądané – z uwagi na interdyscyplinarny charakter badań i ich przedmiotu.

Bibliografia

- Andrzejewska, Jadwiga (1980). Zróznicowanie startu czytelniczego dzieci w młodszym wieku szkolnym. W: S. Kubiak, (red.), *Czytelnictwo w kształceniu i wychowaniu szkolnym: materiały sesji 29–30 maja 1979*, cz. III. (s. 15–33). Poznań: Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UAM.
- Andrzejewska, Jadwiga (1988). Definicje pojęć w badaniach czytelnictwa. *Roczniki Biblioteczne*, 1, 311–314.
- Antczak, Mariola & Rybka, Aleksandra (2013). Wybrane elementy kultury czytelniczej polskich dwunastolatków i brytyjskich jedenastolatków. W: M. Antczak, A. Brzuska-Kępa, A. Walczak-Niewiadomska (red.), *Kultura czytelnicza dzieci i młodzieży początku XXI wieku. Szkice bibliologiczne*. (s. 41–94). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Antczak, Mariola & Walczak-Niewiadomska, Agata (red.) (2015). *Książki w życiu najmłodszych*. Łódź–Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego i Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Baluch, Alicja (1994). *Dziecko i świat przedstawiony czyli tajemnice dziecięcej literatury*. Wrocław: Wydawnictwo Waclaw Bagiński i Synowie.
- Centner-Guz, Małgorzata (2017). *U progu czytelnictwa. Zainteresowania książką i przygotowanie czytelnicze dzieci sześciolletnich w ujęciu temporalnym*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Debesse, Maurice (1983). *Etapy wychowania*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, ISBN 83-02-01834-1
- Goriszowski, Włodzimierz (1968). *Czytelnictwo i jego wpływ na wyniki nauczania*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”.
- Jakubowicz-Bryx, Anna (red.) (2011). *Edukacja czytelnicza wyzwaniem współczesnej pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Kielar-Turska, Maria & Przetacznik-Gierowska, Maria (red.) (1992). *Dziecko jako odbiorca literatury*. Warszawa-Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Konopnicka, Iwona (2013). *Edukacja czytelnicza dzieci w młodszym wieku szkolnym*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Krasoń, Katarzyna (2015). Poszukiwacze, odkrywcy i waleczni herosi, czyli na tropie książki przez dziecko pożądané. W: A. Ungeheuer-Gołąb, M. Chrobak, M. Rogoź (red.), *O tym, co Alicja odkryła... W kręgu badań nad toposem dzieciństwa i literaturą dla dzieci i młodzieży*. (s. 369–383). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Krawczyk, Wanda (1989). Z badań nad treścią, metodami, i organizacją procesu wychowania w najstarszej grupie przedszkolnej. *Studia Kieleckie*, 3 (63), 59–67.

- Leszczyński, Grzegorz (2003). *Literatura i książka dziecięca. Słowo, obiegi, konteksty*. Warszawa: Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej.
- Leszczyński, Grzegorz (2012). *Książki pierwsze. Książki ostatnie? Literatura dla dzieci i młodzieży wobec wyzwań nowoczesności*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Leszczyński, Grzegorz, Świerczyńska-Jelonek, Danuta & Zając, Michał (red.) (2008). *Po potopie. Dziecko, książka i biblioteka w XXI wieku. Diagnozy i postulaty*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Leszczyński, Grzegorz & Zając, Michał (2013). *Książka i młody czytelnik: zbliżenia, oddalenia, dialogi. Studia i szkice*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Mazepa-Domagala, Beata (2011). *Upodobania obrazowe dzieci w wieku przedczytelniczym*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Papuzińska, Joanna (1975). *Czytanie domowe*. Warszawa: „Nasza Księgarnia”.
- Papuzińska, Joanna (1981). *Inicjacje literackie. Problemy pierwszych kontaktów dziecka z książką*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Papuzińska, Joanna (1982). Współczesne problemy książki i czytelnictwa. W: S. Frycie, I. Kaniowska-Lewańska (red.), *Kultura literacka w przedszkolu*, cz. 1, (s. 196–220). Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Papuzińska, Joanna & Leszczyński, Grzegorz (2002). *Kultura literacka dzieci i młodzieży u progu XXI stulecia*. Warszawa: Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej.
- Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, Załącznik nr 1 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r., „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” 2017, poz. 356.
- Przeclawska, Anna (1966). *Młody czytelnik i współczesność*. Warszawa: „Nasza Księgarnia”.
- Słońska, Irena (1957). *Dzieci i książki*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Śwędrowska, Małgorzata (2019). *epedagogika.pl – Lista ekspertów*. Pobrane 30 kwietnia 2019 z: <https://epedagogika.pl/autor/malgorzata-swedrowska-12301>
- Ungeheuer-Gołąb, Alicja (2011). *Rozwój kontaktów małego dziecka z literaturą. Podręcznik*. Rzeszów: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Wiśniowska, B. (1988), *Zainteresowanie dzieci przedszkolnych czytaniem* [niepublikowana praca magisterska pod kierunkiem Marii Kielar]. Rzeszów: Wyższa Szkoła Pedagogiczna.

Załącznik 1.

**KWESTIONARIUSZ ANKIETY
DLA DYREKTORÓW ŁÓDZKICH PRZEDSZKOLI**

Autorkami ankiety są mgr Mirosława Walczak – nauczycielka Miejskiego Przedszkola nr 74 w Łodzi oraz dr hab. Beata Szczepańska, prof. nadzw. Uniwersytetu Łódzkiego, Wydział Nauk o Wychowaniu.

Zgromadzone dane posłużą jako materiał do badań nad możliwościami kształtowania kultury literackiej w placówkach przedszkolnych w środowisku łódzkim. Autorki z góry dziękują za czas poświęcony na wypełnienie ankiety.

O ile Sz. P. Respondenci zechcą podać bliższe dane dotyczące placówki będzie to dawało szansę na ewentualne pogłębienie badań. Prosimy o podkreślenie właściwej odpowiedzi.

1. Nazwa, numer i adres placówki
.....
2. Dzielnica Łodzi, w której jest zlokalizowane przedszkole
.....
3. Rok powstania placówki
4. Liczba oddziałów:
5. Liczba dzieci:
6. Liczba nauczycielek/nauczycieli:
7. Liczba nauczycielek/nauczycieli, które brały udział w formach doskonalenia dotyczących promocji czytelnictwa
8. Liczba nauczycielek/nauczycieli, którzy prowadzą warsztaty/kursy dotyczące rozwijania kompetencji czytelniczych dzieci
9. Najbliższa z miejskich bibliotek to
.....
10. Współpracujące biblioteki to:
.....
.....
11. Jak duży jest przedszkolny księgozbiór (orientacyjna liczba egzemplarzy)?
 - a. dla dzieci –
 - b. dla nauczycieli –
12. W jakich imprezach promujących czytelnictwo dzieci lub ich rodziców brało udział Przedszkole?
 - a. w roku szkolnym 2017/2018
.....
.....
 - b. w latach poprzednich
.....
.....

Załącznik 2.

**KWESTIONARIUSZ ANKIETY
DLA KADRY PEDAGOGICZNEJ PRZEDSZKOLI ŁÓDZKICH**

Autorkami ankiety są mgr Mirosława Walczak – nauczycielka Miejskiego Przedszkola nr 74 w Łodzi oraz dr hab. Beata Szczepańska, prof. nadzw. Uniwersytetu Łódzkiego, Wydział Nauk o Wychowaniu.

Zgromadzone dane posłużą jako materiał do badań nad możliwościami kształtowania kultury czytelniczej w placówkach przedszkolnych w środowisku łódzkim. Autorki z góry dziękują za czas poświęcony na wypełnienie ankiety.

O ile Sz. P. Respondenci zechcą podać bliższe dane dotyczące placówki będzie to dawało szansę na ewentualne pogłębienie badań. Prosimy o podkreślenie właściwej odpowiedzi używając funkcji podkreślenie programu Word

Nazwa, numer i adres placówki

.....

Dzielnica Łodzi, w której jest zlokalizowane przedszkole

.....

Wiek

Staż pracy

Stopień awansu zawodowego

I. Organizacja przestrzeni czytelniczej

1. Czy w Pani grupie znajduje się przestrzeń, w której eksponowana jest dostępna dla dzieci literatura? (proszę zaznaczyć wybraną odpowiedź używając funkcji podkreślenie z programu Word)

TAK

NIE

2. Jeśli NIE, proszę krótko uzasadnić dlaczego?

.....
.....

3. Czy w przestrzeni Pani grupy, znajdują się inne kąciaki aktywności, sprzyjające stymulowaniu kompetencji czytelniczych dzieci?*

TAK

NIE

4. Proszę podać w przybliżeniu ilość książek eksponowanych jednorazowo w biblioteczce grupy? *
- a. 10 i więcej
 - b. 30 i więcej
 - c. 50 i więcej

5. Czy wymienia Pani księgozbiór znajdujący się w biblioteczce grupy?*

TAK

NIE

6. Jeśli NIE, proszę krótko uzasadnić dlaczego?

.....
.....
.....

7. Jak często dokonuje pani wymiany książek w bibliotece grupy?*

- a. raz w miesiącu
- b. raz na kwartał
- c. raz na semestr
- d. raz w roku szkolnym
- e. nie dokonuje wymiany

8. W jaki sposób pozyskuje pani książki do biblioteki grupowej? *

- a. zakup z środków budżetu przedszkola
- b. zakup z środków pozyskanych od sponsorów
- c. darowizny
- d. wypożyczenie z biblioteki
- e. zasoby domowe dzieci
- f. inne

.....

II. Dobór literatury dziecięcej

1. Czym się pani kieruje dobierając literaturę dla dzieci?

- a. tematyką
- b. wartościami
- c. treścią, szatą graficzną
- d. renomą autora
- e. wydawnictwem
- f. rekomendacjami IBBY
- g. rekomendacjami Ryma, Guliwera
- h. rekomendacjami blogerów
- i. innymi

.....

Rozwijanie kultury czytelniczej...

2. Proszę polecić 3 książki, które pani zdaniem, w ostatnim czasie zdobyły uznanie dzieci w pani grupie.
 - a.
 - b.
 - c.
3. Proszę podać 3 pani ulubione pozycje, które pani najczęściej wykorzystuje.
 - a.
 - b.
 - c.
4. Czy korzysta pani w pracy z dziećmi z czasopism? Jeśli tak, to z jakich?
.....
.....
.....
.....

III. Aktywności

1. Jak często czyta pani dzieciom?*

 - a. kilka razy dziennie
 - b. codziennie
 - c. raz w tygodniu
 - d. kilka razy w tygodni
 - e. sporadycznie

2. Czy w przedszkolu pojawiają się goście, którzy czytają dzieciom?
 - a. tak – jacy?
.....
.....
.....
.....
 - b. nie – dlaczego?
.....
.....
.....
.....

3. Które, spośród niżej wymienionych aktywności, rozwijające kompetencje czytelnicze, proponowała pani dzieciom w roku szkolnym 2017/18? Proszę wybrać i podkreślić 5 najczęściej stosowanych w pracy.
- a. słuchanie tekstów literatury dziecięcej czytanych przez nauczyciela
 - b. słuchanie bajek, baśni, historii opowiadanych przez nauczyciela
 - c. słuchanie opowiadań dzieci w oparciu o tekst literacki lub wymyślonych
 - d. słuchanie tekstów czytanych przez dzieci dla dzieci
 - e. słuchanie tekstów czytanych przez zaproszonych gości (rodzice, absolwenci)
 - f. słuchanie czytanych książek przyniesionych z domu
 - g. organizowanie wystaw książek
 - h. proponowanie tworzenia przez dzieci własnych książek
 - i. wykorzystywanie tekstów literackich podczas zajęć edukacyjnych
 - j. rozmowy (dialog) z dziećmi odnoszące się do poznanych tekstów literackich
 - k. zachęcanie dzieci do ilustrowania poznanej literatury
 - l. zabawy w polecanie swoich ulubionych książek innym
 - m. odgrywanie scenek, spektakli inspirowanych literaturą
 - n. oglądanie spektakli teatralnych powstałych w oparciu o literaturę dziecięcą
 - o. udział w konkursach lub przeglądach literackich
 - p. odwiedzanie biblioteki dla dzieci i młodzieży (wypożyczanie książek do grupy, udział w zajęciach edukacyjnych zorganizowanych przez bibliotekarza
 - q. udział w spotkaniach z twórcami książek
 - r. udział w imprezach rozwijających kulturę czytelniczą
 - s. samodzielne eksplorowanie książek w kątku czytelniczym
 - t. zachęcanie do współdecydowania, włączenia się dzieci w proces zamawiania książek do kątku bibliotecznego
 - u. inne
-
.....
4. Do jakich aktywności inspirują dzieci szczególnie, według pani obserwacji, kontakty z książką, tekstem literackim? Proszę wybrać i podkreślić 3 najczęściej obserwowane*
- a. plastycznych
 - b. językowych
 - c. muzycznych
 - d. teatralnych
 - e. literackich
 - f. zabaw tematycznych
 - g. kreatywnych
 - h. filozofowania

Rozwijanie kultury czytelniczej...

5. Jakie nowatorskie formy lub metody pracy mogłaby pani polecić innym nauczycielom w kwestii rozwijania kompetencji i zamiłowań czytelniczych dzieci?

.....
.....
.....

6. Jakie imprezy, akcje, spotkania, konkursy, przeglądy, w których uczestniczyły dzieci w ostatnim czasie (np. w ciągu ostatnich 2 lat mających na celu rozwijanie kultury i zamiłowań czytelniczych dzieci), uważa pani za najbardziej wartościowe?

.....
.....
.....
.....

7. W jaki sposób włącza Pani rodziców w proces rozwoju zamiłowań czytelniczych dzieci. Na czym polega ich aktywność w tym obszarze edukacji.

.....
.....

Bardzo dziękujemy za wypełnienie ankiety

Załącznik 3.

SPRAWOZDANIE

Grupa II

Udział w projektach organizowanych przez podmioty zewnętrzne

- Koncerty muzyczne Uli Pakuły
- MS2 – warsztaty „Morskie opowieści”
- Salon Ciekawej Książki – warsztaty edukacyjne w Białej Fabryce
- Teatr Pinokio – udział w spektaklu „Świnki Trzy”
- Muzeum Kinematografii – „Ale kino” – projekcja na dużym ekranie
- Współpraca z Fundacją ABCXXI w ramach „Programu Zdrowia Emocjonalnego” poprzez inicjowanie kontaktu dziecka z książkami do słuchania i oglądania oraz włączanie rodziców do czytania dzieciom na terenie przedszkola

Realizacja własnych projektów

- Systematyczne modelowanie przygotowanego otoczenia zgodne z potrzebami i zainteresowaniami dzieci, a w szczególności zagospodarowanie przestrzeni biblioteczki grupowej jako integralnej części „przygotowanego otoczenia” do edukacji językowej
- Ogólnopolskie Urodziny Książkowego Misia połączone z nauką urodzinowych manier (ogólno-przedszkolna impreza integracyjna)
- „Wędrujący plecaczek” – akcja rozwijania czytelnictwa w rodzinie dziecka.
- „Skrzynka ciekawych książek”(wewnątrz w grupie) wzbogacanie zasobów biblioteczki w atrakcyjne pozycje książkowe przynoszone z domu przez dzieci zgodnie z omawianą tematyką, porą roku, wydarzeniami.
- Urodziny Astrid Lindgren, ogólnoprzedszkolna impreza integracyjna
- Międzynarodowy Dzień Postaci z Bajek i urodziny Walta Disneya – ogólnoprzedszkolna impreza integracyjna
- „Światowy Dzień Życzliwości” – promowanie tej wartości jako składowej szacunku, solidarności, przyjaźni, bezinteresownego dobra, którym możemy obdarzać innych – zajęcia integracyjne z dziećmi i ich rodzinami

Współpraca ze środowiskiem lokalnym i innymi partnerami

- Szkoła Podstawowa Nr 91: udział w dwóch spotkaniach z okazji Święta Bibliotek Szkolnych oraz Święt Bożego Narodzenia

Rozwijanie kultury czytelnicznej...

- Biblioteka „Pod Babą Jagą”: udział w warsztatach „Zostajemy czytelnikami” oraz „Łódź Bajkowa”, systematyczne wymiany książek dla grupy

Poszerzanie oferty edukacyjnej (programy własne, alternatywne metody pracy...)

- Wzbogacałam, uzupełniałam swój warsztat pracy o innowacyjny model czytania dzieciom z wykorzystaniem ruchu, muzyki, tańca i elementów plastycznych tzw. czytanie wrażeńiowe. Wykorzystywałam i testowałam rozwiązania własne oraz promotorki tego typu czytania – Małgorzaty Śwędrowskiej – goszczącej już po raz drugi w Łodzi z nowymi pomysłami, systematycznie wydobywając wartości z dobrych tekstów literackich.
- Wprowadziłam do kształcenia językowego Kamishibai jako narzędzie w procesie nauki opowiadania, czytania, nauki liter, tworzenia oraz rysowania opowiadań przez dzieci

Dodatkowe inicjatywy promujące miasto i przedszkole

- Współpraca z Uniwersytetem Łódzkim – umożliwienie studentce odbycia praktyki ciągłej w grupie pracującej według koncepcji pedagogicznej M. Montessori

Pozyskiwanie środków finansowych

- Rodzice bardzo wsparli nasze działania w tworzeniu nowej jakości przestrzeni bibliotecznej. Każdego roku finansują książkowe zakupy do grupy. Rytuałem urodzinowym jest także wręczenie dziecku książki, jako upominku. W tym roku rodzice sfinansowali także zakup mebli (półki, fotele), dekoracji (lampy, poduchy, dywan). Aktywnie uczestniczyli w zakupie i pracach renowacyjnych, dzięki czemu nasza biblioteczka prezentuje się wspaniale i jest ulubionym miejscem spędzania czasu przez dzieci. Świadomość czytelnicza rodziców znajduje swoje odzwierciedlenie również w dostarczaniu materiałów i książek zgodnie z omawianą tematyką bieżącą lub akcjami podejmowanymi przedszkolem.

Inne szczególne osiągnięcia

- Uruchomienie przestrzeni bibliotecznej jako integralnej części „przygotowanego otoczenia”, wspierającej zainteresowania oraz potrzeby rozwojowe przedszkolaków.
- Dostosowanie jej do możliwości małych czytelników w taki sposób, aby sprzyjała i stymulowała kształtowanie postawy aktywnych odbiorców kultury przy udziale dorosłego (rodzica, nauczyciela, pomocy) pełniącego rolę przewodnika, w tym procesie.

Załącznik 4.

ANALIZA PRACY DYDAKTYCZNO- WYCHOWAWCZEJ W GRUPIE II MONTESSORI ZA I SEMESTR 2016/2017

Charakterystyka grupy.

Do grupy II w pierwszym semestrze 2016/2017 uczęszczała stała liczba 25 przedszkolaków, 12 dziewcząt i 13 chłopców. Dwoje nowo przybyłych do grupy trzylatków to Michał i Hania, dość szybko zaadoptowało się do życia w naszej społeczności. Obydwoje wcześniej uczęszczało do żłobka. Łatwo pokonali lęk separacyjny w nowym miejscu. Obydwoje znali przedszkole, gdyż w naszej grupie przebywa od kilku lat ich rodzeństwo. W obecności brata lub siostry czuli się pewniej, szybko też zaprzyjaźnili się z dorosłymi opiekunami. Oprócz trzylatków, niewielką grupę w strukturze oddziału stanowi czworo czterolatków: Bartek, Nikolas, Tosia i Kostek. Wszyscy oni już drugi rok bawią się i pracują u nas, tworząc swoistą grupę przyjaciół także poza przedszkolem. Szybko dołączyła do ich wspólnych aktywności Hania, która szczególnie zaprzyjaźniła się z Tosią.

Znaczną część grupy tworzy 19 dzieci starszych, z czego aż 11 to sześciolatki, natomiast 8 to pięciolatki.

Pozytywnym zjawiskiem wśród dzieci starszych, przygotowujących się do podjęcia nauki w szkole jest bardzo dobra frekwencja na zajęciach. Jest to wyjątkowo korzystne dla uczęszczających do nas czwororaków, a szczególnie Michała i Maćka. Dzieci pięcioletnie z niską frekwencją to Marta O. i Krystian S. Ich nieobecności wynikają z licznych perturbacji zdrowotnych.

Na tle grupy bardzo wyraźnie zaznaczają się silne osobowości chłopców, szczególnie Antka S i Szymona L, (którym nieobce są zachowania agresywne wobec innych i to zarówno fizyczne jak i słowne). Chłopcy mają trudności z respektowaniem zasad przyjętych w grupie i kontrolowaniem własnych emocji w sytuacjach trudnych dla nich. Jednak znakomita większość dzieci zna i najczęściej przestrzega wspólnych umów. Grupa jest zintegrowana i wdrożona do działań opartych na zasadach montessoriańskich. Ulubionymi i preferowanymi przez przedszkolaki formami aktywności są wszelkiego rodzaju zajęcia ruchowe i plastyczne, praca z materiałem rozwojowym.

Dzieci czerpią dużo radości z możliwości bycia razem w przedszkolu, a przede wszystkim wspólnej, spontanicznej zabawy. Potrafią dzielić się swoimi sukcesami, jak również problemami, wątpliwościami, są zżyte ze sobą i otwarte w kontaktach z dorosłymi.

Systematycznie prowadzone obserwacje oraz logopedyczne badania przesiewowe pozwoliły na dostrzeżenie u kilkorga dzieci wad wymowy i problemów wymagających konsultacji specjalistycznej logopedy (Eстера, Maja, Kostek, Michał, Maciek) oraz psychologa (Michał, Maciek), o czym poinformowani zostali indywidualnie rodzice moich podopiecznych. Michał i Maciej, Eстера zostali skierowani na badania do poradni psychologiczno-pedagogicznej z uwagi na liczne deficyty rozwojowe. Udało się już wyznaczyć konkretne terminy badania tak, aby mieć szerokie spektrum możliwości i ewentualnych trudności jakie mogą się pojawiać podczas nauki w szkole. Oczywiście ściśle współpracujemy z rodzicami, wymieniając się spostrzeżeniami oraz strategią wspierania rozwoju indywidualnie dla każdego dziecka. Konsultujemy to i monitorujemy na bieżąco z pedagogiem współpracującym z przedszkolem, p. A. Popławską z PPP nr 5.

Dzieci z naszej grupy, poza małymi wyjątkami jak Michał F., to bardzo samodzielne przedszkolaki, zarówno w samoobsłudze jak i podejmowanych wyborach, decyzjach. Zauważalny jest dalszy wyraźny progres w rozwoju samodzielności w myśleniu, wypowiedaniu się na temat jakiegoś zagadnienia, sprawy, rozwiązywania problemów wynikających z codziennego współżycia. Uwidacznia się to szczególnie wyraźnie w sytuacjach okazjonalnych, w pracy z materiałem rozwojowym, w rozmowach towarzyszących lekturze literatury dziecięcej.

Nasze dzieci bardzo chętnie sięgają po wszelkiego rodzaju materiały do zajęć plastyczno-technicznych. Znacząca większość uwielbia tworzyć w kąciku plastycznym, wycinać, kleić, konstruować zaskakujące czasem „arcydzieła”, jak chociażby cykl reprezentantów różnych zawodów, które powstały na kanwie metalowych ramek. Wiele dzieci przejawia spore uzdolnienia w samodzielnym kreowaniu oryginalnych wytworów, posilkując się własnymi wyobrażeniami, wrażliwością oraz tworzywem plastycznym stale uzupełnianym w kąciku przeznaczonym do tego typu aktywności.

Realizacja planu pracy w zakresie rozbudzania zainteresowania książką jako źródłem wiedzy, wartości i przyjemności.

Odnosząc się do treści przyjętych w rocznym planie rozwoju podejmowałyśmy aktywności z **dziećmi** ukierunkowane na „współtworzenie z dorosłymi przyjaznej przestrzeni bibliotecznej i językowej w przygotowanym otoczeniu:

- Dzieci wspólnie z dorosłymi tworzyły w przestrzeni przygotowanego otoczenia nowy kącik biblioteczny, ustalały jego estetykę, określały swoje potrzeby w tym zakresie, decydowały o ekspozycji literatury dziecięcej wybierając ją z zasobów grupowych oraz dokonując wyborów podczas wizyt w bibliotece osiedlowej. Dzieci zdecydowały także o stworzeniu „Skrzynki Ciekawych Książek” przynoszonych z domu z prywatnych własnych biblioteczek, którymi chciały podzielić się z innymi. Tak powstawały okazjonalne wystawki książek dotyczących twórczości Astrid Lindgren, książek o misiach, Świętach Bożego Narodzenia, ekspozycja przygód Misia Brum, Mamy Mu i wiele innych.
- Ważne wobec często zmieniających się zasobów stało się zdobywanie wiedzy i umiejętności obchodzenia się z książkami. Nasze przedszkolaki nie niszczą książek, lecz darzą je szacunkiem. Nawet najmłodszy ostrożnie przekładają kartki czystymi rękami, odkładają książki na swoje miejsce, nie mieszają książek grupowych z bibliotecznymi czy tymi przyniesionymi z domu, wiedzą jak pełnić dyżur w kąciku bibliotecznym zgodnie z uzgodnionym wspólnie zakresem obowiązków. Nasz kącik jest dla nas wyjątkowy. Znajdują się w nim lampki, dostosowane dla dzieci fotele, poduchy, puchaty dywan, ale przede wszystkim książki ustawione frontem na półkach, w taki sposób, aby dzieci mogły widzieć stronę tytułową wszystkich pozycji, mieć książkę w zasięgu ręki i wzroku i dzięki temu dokonywać samodzielnych wyborów wśród aktualnej ekspozycji.

Rozwijanie zainteresowań czytelniczych. Kształtowanie postawy świadomego twórcy i odbiorcy kultury

- Mając na uwadze rozwijanie zainteresowań czytelniczych oraz kształtowanie postawy świadomego twórcy i odbiorcy kultury dzieci obcowaly z literaturą dobraną starannie pod kątem walorów artystycznych i wartości tak, aby dostarczała nie tylko przeżyć estetycznych, ale przede wszystkim pobudzała do refleksji, sprzyjała rozmowie, zachęcała do myślenia. Nieoceniony okazał się aktywny udział dzieci w co-

dziennym czytaniu literatury dziecięcej. Przedszkolaki uczyły się skupiać uwagę, śledzić przebieg wydarzeń, reagować na dowcip, wzbogacały słownictwo, rozwijały wyobraźnię, pamięć, poznawały bohaterów oraz autorów literatury dziecięcej (Astrid Lindgren, Iwona Chmielewska, David McKee, Seven Nordqvist, Susan Berner, Mizielniński itp.)

- Imprezą, która szczególnie podobała się naszym podopiecznym są Ogólnopolskie Urodziny Książkowego Misia. Dzieci z entuzjazmem znosiły nie tylko maskotki misiów, ale również mnóstwo książek, przygotowały wspaniały tort marchewkowy, uczyły się urodzinowych manier, w tym składania życzeń, tworzyły prace plastyczne, z uwagą słuchały wybranych przez nie przygód najsympatyczniejszego Misia Puchatka i jego przyjaciół, uczyły się empatii, wyrażania emocji, dostrzegania dobra, które nas spotyka w codziennym życiu.
- Z okazji Dnia Bibliotek Szkolnych dzieci starsze uczestniczyły w spotkaniu z bibliotekarzem, które miało miejsce w Szkole Podstawowej Nr 91. Zajęcia edukacyjne pozwoliły im zapoznać się z przyszłą biblioteką, zaznajomić z jej zasobami, zasadami funkcjonowania oraz pracą pani bibliotekarki, zanim rozpoczną naukę w szkole. Dzieci sześciolatnie ponownie gościli w Szkole Podstawowej nr 91 na zajęciach edukacyjnych zorganizowanych przez nauczycielkę i dzieci z klasy III. Tuż przed świętami spotkały się z uczniami tej szkoły na wspólnym wykonywaniu świątecznych kartek, kolędowaniu połączonym z doskonaleniem umiejętności składania świątecznych życzeń świątecznych. Ciepłe przyjęcie naszych przedszkolaków, wspieranie ich w pracy pozwoliło na dobrą integrację obu środowisk dziecięcych.
- Ważnym wydarzeniem propagującym rozwój czytelnictwa w naszym przedszkolu stała się akcja „Wędrujący plecaczek”. Zapoczątkowana w październiku cieszy się zainteresowaniem wśród rodzin dzieci uczęszczających do naszej grupy. Otrzymany z funduszu Rady Rodziców zielony plecaczek wyposażyliśmy w kilka wartościowych naszym zdaniem książek dla dzieci oraz czasopismo dla rodziców. W trakcie trwania projektu każdy przedszkolak otrzymywał na tydzień do domu plecaczek z kilkoma książkami. Zadaniem dziecka było przeczytanie wraz z rodzicami lub opiekunami wszystkich sześciu książek z plecaczka, a następnie wybranie ulubionej spośród nich. Dzieci, które już miały plecaczek u siebie w domu wykonywały pracę plastyczną związaną z ulubioną książką. Po przyniesieniu plecaczka do przedszkola dzieci chętnie dzieliły się w grupie wrażeniami z lektury, opowiadały o swojej ulubionej książce i prezentowały pracę plastyczną. Projekt będzie kontynuowany także w II semestrze gdyż jeszcze nie wszystkie dzieci mogły z niego skorzystać. Ze strony przedszkola akcja wspierana jest zabawami, rozmowami i innymi działaniami wokół czytanych przez dzieci książek. Podsumowaniem akcji będzie prezentacja prac dzieci zbieranych w poszczególnych grupach oraz dodatkowe aktywności zainicjowane przez nauczycielki. Nasza grupa szczególnie aktywizowała się wokół *picture book* Iwony Chmielewskiej. Jeden z nich – *Kłopot* – znalazł się także w plecaczku.
- Ulubionym zajęciem w kącie kreatywnym i językowym stało się w omawianym okresie samodzielne tworzenie książeczek, wymyślanie historii przez dzieci, szczególnie starsze. Inspiracją do ich tworzenia stawały się dziecięce opowieści snute przez dzieci dla dzieci. Wymyślone lub opowiadane szczegółowo historie, bajki znajdowały często kontynuację na kartach mini książeczek przygotowywanych dla

naszych przedszkolaków. Zapełniały się one ilustracjami oraz treściami pisanymi przez te dzieci, które już doskonale radzą sobie z zapisywaniem swoich myśli.

- Ważnym ogniwem wspierania rozwoju małego dziecka w kształtowaniu postawy świadomego twórcy i odbiorcy kultury był aktywny udział przedszkolaków w obcowaniu ze sztuką teatralną. Dzieci obejrzały spektakl Teatru Widzimi się na terenie przedszkola oraz „Świnki Trzy” w Teatrze Pinokio.
- Dzięki współpracy z Muzeum Kinematografii dzieci uroczycie i w sposób wyjątkowy zapoznały się z rozwojem sztuki filmowej w ramach Międzynarodowego Dnia Postaci z Bajek i urodzin Walta Disneya. Podczas imprezy integracyjnej wysłuchały ciekawostek związanych z omawianymi postaciami, rozwiązywały zagadki, a także obejrzały na dużym ekranie, zainstalowanym w sali gimnastycznej, kultowe bajki sprzed prawie 50 lat.
- W związku z urodzinami Astrid Lindgren dzieci stały się współtwórcami obchodzonej uroczycie rocznicy ulubionej w naszej grupie autorki książek dla dzieci. Okazało się, że w zasobach biblioteczek rodzinnych naszych przedszkolaków znajduje się spora kolekcja wydań już kultowych *Dzieci z Bullerbyn*, *Emila ze Smalandii*, *Ronji, córki Zbójnika* czy wreszcie *Karlsona z dachu*. Po przyniesieniu do grupy urządziliśmy w naszej grupowej przestrzeni biblioteczną wystawę. Dzieci wybierały książki, historie w nich zawarte, których chciałyby posłuchać, a następnie oddawały się uważnemu podążaniu za losami bohaterów, o których czytał im nauczyciel lub zaproszony do grupy „czytający rodzic”. Większość wymienionych wyżej pozycji jest już od teraz dobrze znana naszym dzieciom, które stają się coraz bardziej świadomymi odbiorcami przekazu literackiego.
- Przedszkolaki z radością działały na materiale rozwojowym do edukacji językowej. Za pośrednictwem zasobów zgromadzonych w kąciaku językowym, w szczególności zmodernizowanych koszyczków językowych o zróżnicowanym stopniu trudności, teczek z kartami pracy indywidualnej, ruchomych alfabetów, wzorów do ćwiczeń grafomotorycznych dostosowanych do możliwości każdego starszaka przygotowującego się do rozpoczęcia nauki w szkole, oddawały się działaniom w znaczący sposób poszerzających spektrum ich wiedzy i umiejętności językowych, ale przede wszystkim pogłębiających dziecięcą motywację do nauki.
- Dzieci sześciolatnie w listopadzie wzięły udział w warsztatach zorganizowanych w Białej Fabryce w ramach Salonu Ciekawej Książki. Oprócz zajęć plastyczno-technicznych, polegających na zaprojektowaniu i wykonaniu zakładki do książki pod kierunkiem bibliotekarki łódzkich bibliotek, zwiedziły stoiska wiodących wydawnictw książek dla dzieci, pozyskały katalogi, które wspólnie z rodzicami mogły przeglądać w domu planując ewentualne zakupy. Podczas tej imprezy wspólnie z dziećmi udało nam się wybrać i zakupić kilka nowości wydawniczych, które znalazły się w ekspozycji naszej biblioteczki grupowej. *Wirusy, Cholera i inne choroby*, *Wytwórnik do Kłopotu* dający inspirację do działań kreatywnych i możliwość dialogu dorosłego z dzieckiem.
- Z początkiem roku szkolnego nawiązaliśmy współpracę z Biblioteką Osiedlową pod Babą Jagą. Współpraca z tą instytucją zawsze układała się bardzo dobrze, jednak w tym roku zyskała zdecydowanie inną jakość. W odnowionej bibliotece, wzbogaconej o nowe, wartościowe pozycje literatury dziecięcej pojawiła się również nowa pani bibliotekarka, która zaproponowała i poprowadziła dla dzieci warsztaty wprowadzające je świadomie w prawa i obowiązki czytelnika, wskazała

jak niezwykle cenny jest czas spędzony przy książce wybranej przez samo dziecko. Każdy uczestnik spotkania został pasowany na czytelnika, a dyplom dla grupy znalazł swoje miejsce w naszej biblioteczce. Dzięki kolejnemu spotkaniu zorganizowanemu w zaprzyjaźnionej bibliotece dzieci zapoznały się z bohaterami bajek, które powstały w naszym mieście. Podczas zajęć „Łódź bajkowa” przedszkolaki rozpoznawały postaci z bajek oraz poświęcone im pomniki rozsiane na terenie naszego miasta, a także fragmenty bajek i filmów, w których występują. Spotkanie uatrakcyjniła możliwość sfotografowania się na tle ulubionej bajkowej postaci. Forma oraz organizacja dała dzieciakom dużo radości i satysfakcji.

- Konsekwentnie kontynuujemy (posiłkując się literaturą dziecięcą) wspieranie myślenia pytajnego dzieci, ich ciekawości, aktywności i samodzielności w dochodzeniu do wniosków, zapewniając im stały, bezpośredni kontakt z książkami, w tym obrazkowymi. Aby w pełni wykorzystać polisensoryczne zdolności przedszkolaków wprowadziliśmy w pracy z książką także czytanie wrażeńowe, podczas którego dzieci uaktywniały się ruchowo, muzycznie, plastycznie, tanecznie. Różnorodna tematyka bliska dziecku i jego przeżyciom oraz doświadczeniom, sprzyjała takiemu rodzajowi dziecięcej ekspresji i okazuje się spójna z systemem pracy według koncepcji Marii Montessori.

Podnoszenie świadomości rodziców na temat rozbudzania u dzieci zainteresowań książką będącą źródłem wiedzy, wartości i przyjemności:

- Udostępnialiśmy kronikę przedszkolną w postaci fotograficznej z dokumentowanych działań podejmowanych przez przedszkole w tym zakresie
- Włączaliśmy rodziców do współprowadzenia zajęć, spotkań dla dzieci. Wielu rodziców angażowało się w czytanie na terenie grupy: mamy Antka S., Szymona L., Szymona K, Tunii M, Anieli O, Pauli i Mariki N, Antosi Z. Niektórzy rodzice mile nas zaskoczyli i mocno wsparli w szerzeniu kultury obcowania z literaturą w ogóle. Mama Pauli i Mariki przygotowała dla dzieci w formie teatrzyku bajkę o Czerwonym Kapturku, która bardzo się dzieciom podobała. Z kolei rodzice Neli zrobili dla nas z drewna sosnowego parawan Kamishibai do prezentacji seansów głośnego czytania książek lub opowiadania bajek z wykorzystaniem kart narracyjnych na wzór teatrzyków marionetkowych. Zaprezentowali nam także spotkanie z historią *Rower Walentynki* Christiana Ferrari i Anne Brouillard. Było to dla nas nowe inspirowane doświadczenie, które zamierzamy rozwijać w drugim semestrze przy wsparciu rodziców
- Rodzice bardzo wsparli nasze działania w tworzeniu nowej jakości przestrzeni bibliotecznej. Każdego roku finansują książkowe zakupy do grupy. Rytuałem uroczystym jest także wręczenie dziecku książki jako upominku. W tym roku sfinansowali oprócz tego także zakup mebli (półki, fotele) i dekoracji (lampy, poduchy, dywan). Aktywnie uczestniczyli w zakupie i pracach renowacyjnych, dzięki czemu nasza biblioteczka prezentuje się wspaniale i jest ulubionym miejscem spędzania czasu przez dzieci. Świadomość czytelnicza rodziców znajduje swoje odzwierciedlenie również w dostarczaniu materiałów i książek zgodnie z omawianą tematyką bieżącą lub akcjami podejmowanymi w przedszkolu.
- Rodzice żywo interesowali się i włączyli w przygotowania oraz współprowadzenie zajęć otwartych w grupie. „W Krainie Życzliwości – uśmiech małej żabki” – zabawy integracyjne inspirowane historią małej żabki i jej mamy poprowadziliśmy dla

dzieci w listopadzie. Rodzice przygotowywali i czytali zagadki dla dzieci, współtworzyli plakat afirmujący życzliwość dla innych. Mama Antosia pięknie odczytała opowieść dla dzieci. Zaangażowanie rodziców wspierające zainteresowania teatralne, językowe widoczne było także podczas przygotowań przedstawienia „Jaselka”. Nasze dzieci wspólnie z rodzicami przygotowywali stroje, rodzice wspierali się wzajemnie, pomagali sobie, dzielili się pomysłami, w rezultacie uczyli dzieci współpracy, czerpania radości – bardziej ze wspólnie podejmowanych przedsięwzięć niż z samych efektów.

- Warto podkreślić jest fakt, że pp. Michalscy z naszej grupy zorganizowali w przedszkolu imprezę dla wszystkich dzieci „Ale kino” – projekcja na dużym ekranie w ramach Międzynarodowego Dnia Postaci z Bajek i urodzin W. Disneya.

Wykorzystanie zasobów środowiska do szerzenia świadomości ekologicznej u dzieci

- Współpraca z Biblioteką Osiedlową dla Dzieci i Młodzieży „Pod Babą Jagą”: dzieci uczestniczyły w dwóch spotkaniach z bibliotekarzem, który poprowadził dla nich warsztaty

Realizacja obowiązku przedszkolnego, analiza gotowości dzieci do podjęcia nauki szkolnej

Do naszej grupy uczęszcza 11 sześciolatków. Poziom rozwoju poszczególnych sfer u dzieci jest oczywiście mocno zróżnicowany. Są takie, które wymagają stałej uwagi i wsparcia oraz takie, które radzą sobie doskonale w prawie każdym zadaniu jakiego się podejmą.

Dzieci w znakomitej większości osiągnęły dojrzałość szkolną. Wśród nich są Paula, Antek, Bartek, Mikołaj, Ola, Szymon, Malgosia. Większość z nich czyta, kreśli znaki literopodobne a nawet zamieszcza litery w liniaturze, przelicza, dolicza, odlicza od 10 do 100 bez problemu. Ma wystarczający zasób wiedzy o świecie i sobie samym. Niektórzy, jak Antek, Bartek, Szymon, Paula, daleko wykraczają poza przyjęte w szkole masowej standardy dla dzieci rozpoczynających edukację szkolną. Szczegółowy zakres postępów odnotowany jest w dokumentacji obserwacji pedagogicznej poszczególnych przedszkolaków i oddaje całe spektrum ich możliwości rozwojowych.

Dzieci, które zostały skierowane do PPP to Michał, Maciej, Estera, o których wspominałam na wstępie. Problemy Maćka i Michała dotyczą przede wszystkim analizatora słuchowego, wolnego tempa pracy, złożonych wad rozwoju mowy, pamięci, myślenia przyczynowo-skutkowego oraz ograniczonej sprawności ruchowej wynikającej z wcześniactwa i niepełnosprawności kończyn. Szczegółowy opis problemów zawarty został w obserwacji pedagogicznej oraz opisie skierowanym do PPP nr 5 poprzedzającym badanie chłopców przez psychologa i pedagoga oraz logopedę. Obaj uczestniczą aktywnie w terapiach w Fundacji „Kolorowy Świat Dziecka” (psychologiczno-pedagogiczno-logopedyczna) oraz fizjoterapeutycznej w CZMP (fizjoterapia, basen). Widać usprawnienie ruchowe, słabsze postępy natomiast zauważamy w sferze intelektualnej. Natomiast Esterka skierowana została na badania do PPP nr 5 na prośbę rodziców w związku z wczesnymi zaburzeniami mowy i wynikającymi z tego reperkusjami. Mały zasób wiedzy o świecie i sobie samej, mały zasób słownictwa, słabo rozwinięta analiza i synteza słuchowa, nieśmiałość w nowych sytuacjach, wolne tempo uczenia się nowych rzeczy to trudności rozwojowe dziewczynki będące asumptem do zalecenia badań w PPP ze strony pedagogów przedszkolnych na podstawie aktualnie poczynionych obserwacji pedagogicznych.

Realizacja zadań dodatkowych w przedszkolu i poza nim

- Podejmowałam działania związane z pełnieniem roli społecznego zastępcy dyrektora
- Aktywnie włączyłam się w tworzenie i realizację planu rocznego placówki organizując lub inicjując różne przedsięwzięcia. (np. „Ale kino” – obchody Międzynarodowego Dnia Postaci z Bajek, Wycieczkę do Salonu Ciekawej książki, Wycieczkę do Teatru Arlekin, Dzień Życzliwości, Wycieczkę do SP nr 91 itp.)
- Uczestniczyłam w pracach związanych z ewaluacją wewnętrzną placówki
- Kontynuowałam współpracę z Fundacją ABCXXI w ramach „Programu Zdrowia Emocjonalnego” poprzez inicjowanie kontaktu dziecka z książkami do słuchania i oglądania oraz włączając rodziców do czytania dzieciom na terenie przedszkola (panie Ogińska, Zbieranowska, Mrozińska – Sochalska, Lipińska, Michalska) angażując ich do wyszukiwania i dostarczania dzieciom ciekawych i wartościowych pozycji literatury dziecięcej, w tym obszarze współpracowałam także z Biblioteką osiedlową pod „Babą Jagą”.
- Wzbogacałam, uzupełniałam swój warsztat pracy o innowacyjny model czytania dzieciom z wykorzystaniem ruchu, muzyki, tańca i elementów plastycznych tzw. czytanie wrażeń. Wykorzystywałam i testowałam rozwiązania własne oraz promotorki takiego czytania – Małgorzaty Swędrowskiej – goszczącej już po raz drugi w Łodzi z nowymi pomysłami, systematycznie wydobywając wartości z dobrych tekstów literackich.
- Wprowadziłam do kształcenia językowego Kamishibai jako narzędzie w procesie nauki opowiadania, czytania, nauki liter, tworzenia oraz rysowania opowiadań przez dzieci
- Konsekwentnie wzbogacam biblioteczkę grupową – jako część przygotowanego otoczenia z zakresu edukacji językowej – w literaturę adekwatną do rozwijania dziecięcej spontaniczności, ekspresji, kreatywności i wyobraźni oraz wrażliwości na piękno i koloryt języka, a także świat wartości.

Osiągnięcia w pracy

- Rozwój świadomości dzieci i niezależności w myśleniu, coraz lepsze rozumienie siebie i otaczającego je świata poprzez systematyczny kontakt z książką i treściami jakie niesie, oparty m.in. na słuchaniu wrażeń.
- Uruchomienie przestrzeni bibliotecznej jako integralnej części przygotowanego otoczenia, wspierającej zainteresowania oraz potrzeby rozwojowe przedszkolaków. Dostosowane jej do możliwości małych czytelników w taki sposób, aby sprzyjały kształtowaniu postawy aktywnych odbiorców kultury
- Umiejętne angażowanie rodziców do współprojektowania i wspólnego przeprowadzania zajęć edukacyjnych wynikających z przyjętego planu rocznego
- Znaczny wzrost kompetencji szkolnych dzieci mających rozpocząć edukację szkolną we wszystkich sferach rozwoju.
- Przygotowanie wspólnie z gr I „Jaselek” na imprezę choinkową w przedszkolu.

Potrzeby:

- Środki na zakup pomocy, książek oraz modernizację składziku bieżących pomocy przy sali zabaw
- Zakup kart do Kamishibai

Wnioski do dalszej pracy, potrzeby umożliwiające podnoszenie jakości pracy przedszkola

- Udział w formach doskonalenia, spotkaniach pozwalających na rozwijanie pedagogiki montessoriańskiej w placówce uwzględniając potrzeby dzieci, konfrontowanie własnej praktyki pedagogicznej z praktyką pedagogów rozwijających metodę, poszukujących, doświadczonych, zaangażowanych z kraju i z zagranicy, aktywny udział w Międzynarodowych Konferencjach Montessori 2017
- Wzbogacenie przygotowanego otoczenia w obszarze edukacji językowej – literatura dziecięca, książki artystyczne, karty narracyjne do Kamishibai, materiał rozwojowy rozszerzający dla starszaków.

Development of the reader's culture at Lodz's nursery schools

ABSTRACT: In the article an attempt was made to the evaluation of the state of the reader's culture in Lodz's nursery schools and the possibilities for its developing, through discussing following components of the reader's culture: characteristics of contacts of kindergarten pupils with the book and applied methods and forms of improving reader's passions in municipal pre-school institutions, activities of nursery schools in the preparation for the learning to read and the learning to read conducted at pre-school institutions as part of program classes, the content rating of nursery school libraries and applied selection criteria of the children's fiction and equipping nursery school rooms and book's corners for developing the reading amongst children aged 3–6 years. There was also an attempt made to examine attitudes of favorable teachers arousing an children's interests in the book as well as pointing of directions of the cooperation of pre-school institutions supporting promoting the reading with the social-cultural environment and the family house of the child. In research a method of the diagnostic survey and a method of the action research was used. The scope of research included chosen Lodz municipal institutions pre-school, representing individual administrative districts of Lodz.

KEYWORDS: children's reading culture, nursery schools in Lodz (Poland), nursery schools' book collections